

Akdeniz Üniversitesi
Dumlupınar Bulvarı
07058 Kampus
Antalya/TÜRKİYE

Akdeniz Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Gerontoloji Bölümü

Para, Çocuk ve Demografik Yaşlanma

Prof. Dr. İsmail Tufan

Hayatından belki memnun değilse bile, çoğunluk yeryüzünde geçireceği sürenin, yani yaşam süresinin uzamasından pek memnun görünüyor. Ancak bunun sonuçlarını düşünenlerin sayısı pek fazla değildir. Son günlerde yeniden “çocuk yapmak” konusu hararetlendi. Gel-git gibi! Bir süre konuşan olmuyor, sonra birdenbire sanki başka konu yokmuş gibi herkes adeta “çocuk” konusuna balıklama atlıyor.

Sabah Gazetesi yazarı Mevlüt Tezel’in “Sağlık sorunu olmayan, geliri yüksek çocuksuz kişiler daha çok vergi ödesin” önerisi tartışılabilir. İlk bakışta mantıklı da görünüyor. “2017’de evlenen çift sayısı 596 bin 459 iken, 2018’de % 2.9 azalarak 553 bin 202 oldu. Boşanan çift sayısı da 2017’de 128 bin 411’ken, 2018’de % 10.9 artarak 142 bin 448 oldu. Boşanmaların % 37.6’sı evliliğin ilk beş yılında. İlk evliliklerde ortalama yaş ise 30’u geçti. Böyle olunca da Türkiye’de ilk defa doğurganlık hızı ‘yenilenme düzeyi’nin altına düştü. Üstelik göçmenlerin hızlı nüfus artışına rağmen bir gerileme var. Demografik yapının değişme tehlikesi ise ayrı bir yazı konusu! 1990’lı yıllarda % 4 olan Türkiye’nin yaşlı nüfus oranı % 9’a dayandı. Mevcut gidişatta Türkiye 22 yıl sonra ‘çok yaşlı nüfusa sahip ülkeler’ sınıfına girecek. Asıl tehlike, Türkiye’nin yaşlanma sürecini 15 yıl içinde tamamlayacak olması. 15 yılda yaşlı nüfus iki katına çıkacak. Fransa bu süreyi 115, İsveç 85 yılda tamamlamış. Bizim için büyük risk. Türkiye’nin yaşlanma hızı freni patlamış otomobil gibi! Şimdi anladın mı sözde muhalif arkadaş!” (<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/gunaydin/sb-mevlut-tezel/2020/01/16/neden-daha-cok-cocuk-yapmaliyiz>).

Hangi yıldayız? 2020! Ben buna dikkatinizi çekmek istiyorum. Sayın Tezel’in önerisi kanımca çözüm değil. Bunun sebeplerine sonra değineceğim. Önce Tezel’in, “Türkiye’nin yaşlanma hızı freni patlamış otomobil gibi” dediği demografik yaşlanma olgusu ile ilgili birkaç söz söylemek isterim. Ben bu soruna 2001 yılından beri yılda en azından üç-beş defa değiniyorum. Toplumsal yaşlanmanın kaçınılmaz sonuç olarak karşımıza çıkacağını ve 2000 yılından sonra demografik yaşlanmanın ivme kazandığını vurguluyorum. Ama Mevlüt Tezel yazınca “kıyamet koptu!” Sayın Tezel yanlış bir şey yazmadı, gerçeklerden bahsetti. Benim 20 yıldır söylediklerimi, o da gazeteci gözüyle köşesinde dile getirdi. Konu önemli. Bundan kaçışımız yok. Fakat asıl sorun “çocuk yapmak ya da yapmamak” konusunda noktalanırsa, bundan kimse fayda elde etmez.

Demografik yaşlanma, sadece doğurganlığın azalmasına bağlı olsaydı, o zaman doğurganlığı arttırmakla soruna çözüm bulunabilirdi. Fakat doğurganlığın azalmasının yanı sıra yaşam süresi uzuyor. Henüz 2007 yılında yayınladığım “Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu’nda”, demografik yaşlanmanın Cumhuriyetin ilk yıllarında başladığını, ama o zamanlar göze batacak düzeyde olmadığına dikkat çekmiş ve 1960-2000 döneminde ise 60 ve üzeri yaştaki

Akdeniz Üniversitesi
Dumlupınar Bulvarı
07058 Kampus
Antalya/TÜRKİYE

Akdeniz Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Gerontoloji Bölümü

nüfusun %57, ama 80 ve üzeri yaştaki nüfusun %266 arttığını belirtmiştim ve bunun henüz başlangıç olduğunun altını çizmiştim. Ne “kıyamet koşturdu”, ne de ses çıkaran oldu. Sanki vakuma seslenmiş gibi! Yankı yok; sesim uzayın boşluğunda kim bilir nerelere ulaştı, ama medyaya, sosyal medyaya, politikaya, bilime ve daha nerelere, ulaşamadı.

Gelelim Tezel’in önerisine: “Sağlık sorunu olmayan, geliri yüksek çocuksuz kişiler daha çok vergi ödesin.” Bu cümlenin hedef grubu belli değildir: “Sağlık sorunu olmayan ve geliri yüksek çocuksuz kişiler” mi, yoksa hem “sağlık sorunu olmayan kişiler” hem de “geliri yüksek çocuksuz kişiler” mi kastedilmektedir? Birbirine benzeseler de, bunların anlamı farklıdır.

Sayın Tezel, “Yazının tepki çekeceğini biliyordum, linç edildik. Olsun linçe alışkınız, 'ölü taklidi yapan' yazarlar gibi fikir mücadelesinden kaçmayız!” diyerek, kendinden bir hayli övgü ile bahsediyor, ama toplumsal yaşlanma için bir öneri getirmek “fikir mücadelesi” ise, benim de mütevazılığı rafa kaldırmam gerekir. Ben bunun fikir mücadelesi olduğunu zannetmiyorum. Abartmaya hiç gerek yok. Ortada karşılanması gereken bir gerçeklik var ve biz bunu şimdiye kadar hep görmezden geldik. Bilimsel kanıtlarını da ortaya koyarak konuyu “Sağır Sultanın” bile duyacağı tarzla anlattık. Politikaya ve kamuoyuna seslendik. Sempozyumlar düzenledik. Yerel çalışmalarımızda demografik yaşlanmayı önlemenin imkânsızlığından söz ettik ve elbette doğurganlığın azalmasını da bunun nedenleri arasında saydık, ama hiçbir zaman “Sağlık sorunu olmayan, geliri yüksek çocuksuz kişiler daha çok vergi ödesin” demedik.

Aklımıza mı gelmedi? Geldi, ama böyle naif öneriler ile hiçbir yere varılmayacağını bildiğimiz için konuyu sulandırmadık. Biliyorsunuz, toplum olarak sulandırma konusunda ustayız. Daha çocukken bizim sütçünün sütü sulandırdığını öğrenmiştim. Sonra yaşımız ilerledikçe sadece süte değil, daha pek çok şeye su katılabildiğini gördük. Şimdi demografik yaşlanmayı sulandırmakla meşgulüz.

Şöyle kafanızı iki elinizin arasına alarak düşünün: Türkiye’de sağlık sorunu olmayan, geliri yüksek çocuksuz kaç kişi var ki, onların vergileri ile bu ülkenin yaşlılık sorunu çözülebilir? Öte yandan vergi ödemekle doğurganlığın artmayacağı bellidir. Parası olup, çocuk istemeyen bir kimse, zaten bu vergiyi güle oynaya verir. Diyelim ki “vergi tehdidi” tuttu ve sağlık sorunu olmayan, geliri yüksek kişilerin hepsi “çocuk yapalım vergiden kurtulalım” deyip, çocuk yaptı. Ne olacak? Birkaç zengin doğuracağı çocukla, Türkiye’nin demografik yaşlanması önlenmiş olacak mı? Bu tür öneriler, “**Sütçü Kızı Hesabıdır**”.

Çocuk, sadece aile mutluluğunun sembolü değil, aynı zamanda aile “kaliteli çocuk” yetiştirmek istiyor. Nicelik eskidendi. 1960’lı yıllarda 15-45 yaşları arasındaki bir Türk kadını ortalama 6 çocuk dünyaya getiriyordu. O dönemde nicelik ön plandaydı. Bugün ise çocuğun nitelikleri öne çıktı. Daha kreşten başlıyor, üniversiteden mezun edinceye kadar çocuğu “adam etmek” için aileler varını yoğunu ortaya koyuyor. Sonra?

Akdeniz Üniversitesi
Dumlupınar Bulvarı
07058 Kampus
Antalya/TÜRKİYE

Akdeniz Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Gerontoloji Bölümü

Sonra diplomalı çocuk işsiz dolaşüyor. Aile diplomalı işsiz evladına ekonomik desteğe devam ediyor. Diplomalı evladın evlilik çağı geliyor, ama iş yok güç yok, elbette evlenemiyor. Evlilik olmadan da çocuk olmuyor. Bir de olaya bu açıdan bakmak yerinde olur. Resmi istatistiğe gerek kalmadan da, Türkiye’de işsiz diplomalı gençlerin sayıca, sağlıklı, çocuksuz zenginlerden daha fazla olduklarını tahmin etmek zor değildir.

Ben de şunu öneriyorum: İşsiz gençlerin hepsini istihdam edelim, istihdam edilen gençlerin evlenmesini sağlayalım ve evlendirilen her gençten (biyolojik bir sorunu yoksa) evliliğin ilk yılında bir çocuk dünyaya getirmesi şartını getirelim. Bu, Tezel’in önerisinden daha az mantıklı bir öneri değildir. Fakat naif bir öneridir. Sorunu çözmez. Çünkü demografik değişim dediğimiz olgu zannedildiğinden çok daha karmaşıktır.

Tezel’e göre “Geliri iyi, lüks arabası, evi var, bayramda seyranda Avrupa’da tatil yapıyor, ama çocuk bakmak yerine kedi köpek bakıyor. Almanya’da da tartışmalar bu örnek üzerinden yürüyor.” Bu ise kesinlikle doğru değildir. Ben Almanya’da yıllarca yaşadım, deyim yerindeyse yaşamımın yüzde doksanlık bölümünü yurt dışında geçirdim ve hâlâ Alman ve Avusturyalı meslektaşlarımla çok sıkı ilişkim var. Tezel bu fikre nereden ulaştı bilmiyorum, ama kendisine böyle bir tartışmanın Almanya’da olmadığını hatırlatırım. Bilmemek ayıp değil. Öte yandan Almanya’da bir gazeteci, “Geliri iyi, lüks arabası, evi var, bayramda seyranda Avrupa’da tatil yapıyor, ama çocuk bakmak yerine kedi köpek bakıyor” dese, hayvanserverlerden önce onu meslektaşları aforoz eder. Almanya’da gazetecilik az çok hâlâ saygın bir meslek! ...